

d e m o s

Jaargang 32
Juni 2016

ISSN 0169-1473

Een uitgave van het
Nederlands
Interdisciplinair
Demografisch
Instituut

Bulletin
over
Bevolking
en
Samenleving

6

N I D I

inhoud

- 1 Emancipatie en de trek naar de stad
- 4 Roken veroorzaakte vroeger grote verschillen in levensverwachting
- 7 Arbeidsmigratiedruk in Turkije
- 8 Verbondenheid beschermt oudere migranten tegen ernstige eenzaamheid

Foto: Michael Coghlan/Flickr

Emancipatie en de trek naar de stad

JAN LATTEN & MARJOLIJN DAS

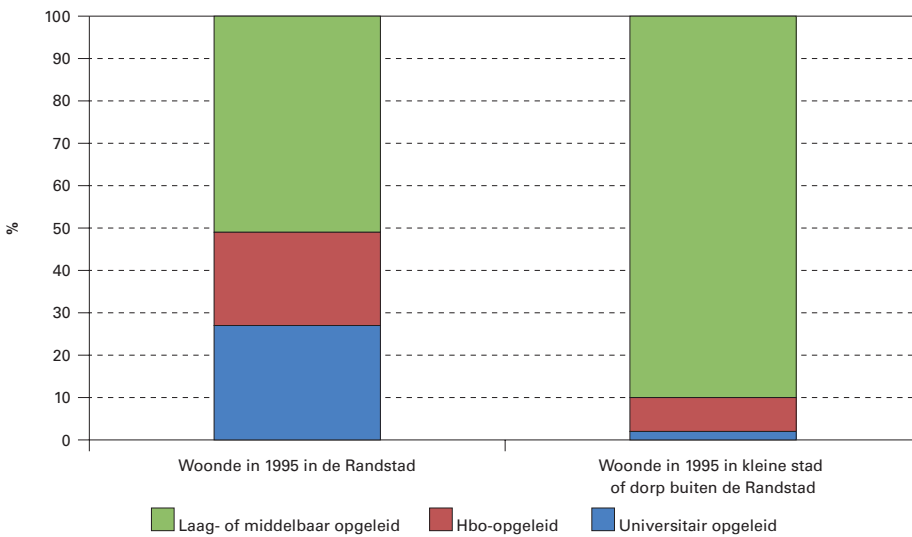
De opmars van de stad en de opmars van vrouwen zijn meer met elkaar verbonden dan je op het eerste gezicht zou denken. Vrouwen die in hun leven de keus maken om vanuit elders in Nederland naar de Randstad te trekken plukken daar de vruchten van. Opleiding is daarbij een doorslaggevende factor.

De stad is 'booming'. Dat geldt in Nederland vooral voor de Amsterdamse woningmarkt waar prijsstijgingen de oplopende vraag weerspiegelen. Iedereen, uit binnen- én buitenland lijkt er te willen wonen. De Amsterdamse relatieve bevolkingsgroei was in 2015 drie keer groter dan die voor Nederland als geheel. De Randstadmetropool als geheel zuigt als het ware delen van het land leeg. Een hype? Of een structurele trend? Waarschijnlijk het laatste.

Jonge vrouwen oververtegenwoordigd in veel steden

Het kabinet zet fors in op de stad en via het programma Agenda Stad krijgen steden in 2016 ook op Europees niveau aandacht. Het versterken van het groeipotentieel van Nederlandse steden staat niet los van het ontwikkelen van een *kenniseconomie*. De toestromende nieuwe stedelingen manifesteren zich steeds vaker als trendsetten-de yup: flexibel werkende bakfietsouder, kosmopolitische expat of modieuze hipster. Minder opvallend maar niet minder belangrijk is de opmars van jonge vrouwen met aspiraties. Ze trekken massaal richting grote stad, aangetrokken door de betere opleidingsmogelijkheden. In veel steden zijn jonge vrouwen oververtegenwoordigd; in Utrecht woonden in 2015 bijvoorbeeld 137 vrouwen van begin twintig per 100 mannen in dezelfde leeftijdscategorie. Inmiddels overtreffen jonge vrouwen de jonge mannen ook in opleidingssucces: cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)

Figuur 1. Opleidingsniveau in 2011 van vrouwen die werden geboren tussen 1966 en 1971 in kleine steden en dorpen buiten de Randstad naar hun woonregio in 1995

Bron: CBS.

laten zien dat in 2015 49 procent van de vrouwen tussen de 25 en 35 jaar en maar 40 procent van dezelfde generatie mannen een hbo-diploma of academische kwalificatie heeft. De trek naar de stad van vrouwen heeft veel te maken met de opleidingsmogelijkheden aldaar. Maar zijn er ook andere mogelijke voordelen van dergelijke migratie?

Met behulp van het Stelsel van Sociaal-statistische Bestanden van het CBS hebben we de levensloop van 288 duizend vrouwen in kaart gebracht die tussen 1966 en 1971 zijn geboren buiten de grote steden, in kleinere steden en dorpen (gemeenten met gemiddeld minder dan 1500 adressen per vierkante kilometer, exclusief alle gemeenten in de Randstad). We richtten ons op studie, arbeids-carrière en relatievorming. We hebben daarvoor twee peilmomenten gebruikt: 1995 voor de migratie (woonplaats), en 2011 voor de arbeids-carrière en partnerkenmerken. In 1995 waren de vrouwen midden tot eind twintig. Dit peilmoment geeft grofweg de levensfase weer waarin deze vrouwen

vaak nog wonen op de plek waar ze studeerden of een partner ontmoetten. In 2011 is hun opleidingsniveau, arbeidsmarktpositie en huishoudenssituatie bepaald. De vrouwen waren op dat moment dus tussen de 40 en 45 jaar, een leeftijd waarop gezinsvorming meestal al heeft plaatsgevonden en de positie op de arbeidsmarkt bij vrouwen gewoonlijk redelijk gevestigd is.

Vervolgens hebben we een vergelijking gemaakt tussen degenen die op midden of eind twintigjarige leeftijd in de Randstad woonden – dat wil zeggen in de stadsgewesten Amsterdam, Rotterdam, Leiden, Den Haag en Utrecht – en degenen die op dat moment nog steeds, of weer, in de kleinere steden en dorpen woonden. Andere grote steden buiten de Randstad namen in ons onderzoek een tussenpositie in, met minder uitgesproken patronen dan de Randstad. We focussen in deze verkennende studie daarom op het contrast tussen vrouwen in de Randstad en vrouwen in de meer landelijke gebieden.

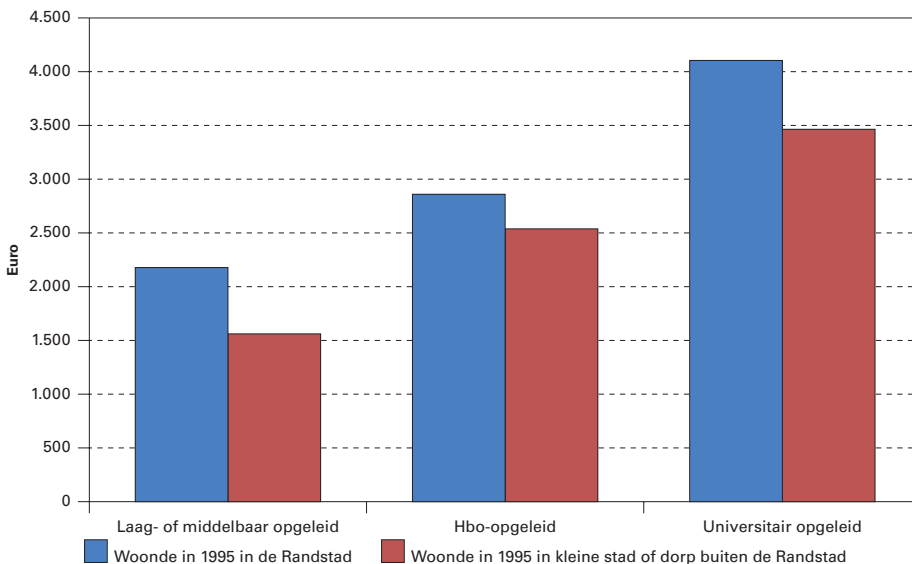
Verhuizen richting Randstad; betere diploma's en hoger loon

Vrouwen die naar de stad migreerden hebben later in hun leven vijf keer zo vaak een hoge opleiding. De helft van de 40-45-jarige vrouwen die buiten de grote steden zijn geboren en als midden of eind twintiger in de Randstad woonden, heeft een hbo-opleiding of universitaire opleiding tegenover slechts 10 procent van de vrouwen die op die leeftijd niet in de grote stad woonden (figuur 1).

Dat verschil blijkt direct verzilverbaar in de latere verdiensten: de vrouwen die naar de Randstad zijn getrokken verdienen als ze begin 40 zijn maandelijks gemiddeld veel meer dan de vrouwen die op het platteland zijn gebleven. Een deel van dit loonverschil hangt uiteraard samen met hun gemiddeld hogere opleiding, maar zeker niet alles. Feit is dat ook universitair opgeleide vrouwen maandelijks gemiddeld 640 euro méér verdienen als ze in de Randstad woonden dan wanneer ze eind twintig nog in landelijkere gebieden woonden (figuur 2). Wellicht maken hoogopgeleide vrouwen in de grote steden gemiddeld meer uren en werken ze in hogere functies. Dat hebben we hier niet kunnen onderzoeken. Het is niet onwaarschijnlijk dat dit een rol speelt: hoogwaardig en goed betaald kenniswerk is immers vooral geconcentreerd in stedelijke gebieden. Voor laaggeschoold werk lijkt er daarnaast ook een echt 'stadseffect' te zijn: het recente rapport van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) 'De verdeelde triomf' laat zien dat mensen die laaggeschoold werk doen in stedelijke gebieden meer verdienen dan anderen met een vergelijkbare baan buiten de stad.

Hoe dan ook: reken je dat loonverschil door naar een jaarsalaris of levensinkomen, dan gaat het om enorme bedragen die samenhangen met de trek naar de Randstad. Vrouwen bereiken op eigen kracht dus veel. Maar dan komt de volgende beslissende slag: hormonen sturen vrouwen en mannen richting een gedroomde partner.

Figuur 2. Maandloon* in 2011 van vrouwen die werden geboren tussen 1966 en 1971 in kleine steden en dorpen buiten de Randstad naar hun woonregio in 1995

* Mediaan bruto fiscaal loon per maand.

Bron: CBS.

Sex in the city

Uiteraard denken we graag dat bij partnerselectie alleen de romantiek telt, maar partners worden niet willekeurig gevonden. Partnerkeus heeft ook een sociaaleconomische kant. Hetzelfde geldt voor het sociale netwerk. Hoogopgeleiden kunnen hun individuele opleiding versterken door het aan te vullen met dat van een partner die ook een hoge opleiding heeft gevolgd. Het maximale resultaat is dan een huishouden van twee partners die hun individuele maatschappelijke kans op een goede baan, hoog inkomen en sociaal netwerk combineren. Met een minder hoogopgeleide partner devalueert mogelijk de eigen maatschappelijke (welvaarts)positie. Zo'n hoogopgeleide partner ontmoeten vrouwen vooral in steden, waar de universiteiten, hogescholen en goedbetaalde banen zijn. In economische termen zou een verhuizing van het platteland naar de stad voor vrouwen dus mede lucratief kunnen zijn omdat ze in steden meer kans hebben op een partner met een gunstige economische positie.

Onze verkenning bevestigt dat vrouwen die van landelijke gebieden naar de grote steden zijn verhuisd het beste 'relatiekapitaal' verzamelen. Zelfs voor minder goed opgeleide vrouwen blijkt dat het geval. Zo hadden laag- en middelbaar opgeleide vrouwen die naar de Randstad zijn verhuisd vier keer vaker een universitair opgeleide partner dan vrouwen die in kleinere steden en dorpen zijn gebleven (8 procent versus 2 procent). Het gunstigst is het beeld voor de universitair opgeleide vrouwen geboren op het platteland die naar de Randstad zijn verhuisd. Meer dan één op de drie heeft later een universitair opgeleide partner. Van de universitair opgeleiden in de kleinere steden en dorpen is dat maar één op de vijf (figuur 3).

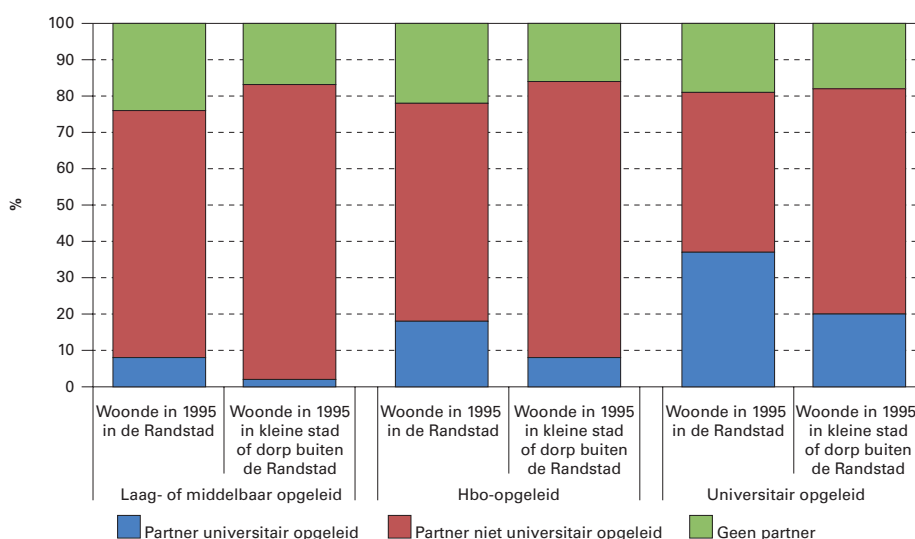
Het risico: toch alleen

In de meeste grote steden bestaat een 'jonge-vrouwenoverschot'. In onze onderzoekspopulatie zijn laagopgeleide en middelbaar opgeleide vrouwen die naar de Randstad zijn verhuisd vaker single dan dezelfde categorie vrouwen in kleine steden en dorpen. Maar opvallend genoeg geldt dat niet voor hoogopgeleide vrouwen, zij wonen in de Randstad net zo vaak samen met een partner als in kleine steden en dorpen. Het 'overschot' van jonge vrouwen in de meeste grote steden treft qua relatievorming dus vooral vrouwen zonder een hbo-diploma of universitair diploma.

De stad als sorteermecanisme

Dat vrouwen in de stad gemiddeld genomen meer kansen hebben op een partner met een hoge sociale status, ambitie en goede financiële vooruitzichten is belangrijk voor henzelf maar ook voor hun nakomelingen. Inkomen en bezit van de vader zijn van oudsher van invloed op het overleven en de gezondheid van nakomelingen. Uit recente analyses van het CBS bleek opnieuw dat kinderen van hoogopgeleide vaders succesvoller zijn op school dan kinderen van laagopgeleide vaders. Maar ook het opleidingsniveau van moeders heeft een eigen effect. De beste schoolresultaten halen dus de kinderen van ouders die beiden hoog zijn opgeleid. In de actuele verhuistroom van vrouwen naar de Randstad zit daar-

Figuur 3. Huishoudenssituatie in 2011 van vrouwen die werden geboren tussen 1966 en 1971 in kleine steden en dorpen buiten de Randstad naar hun woonregio in 1995 en opleidingsniveau in 2011

Bron: CBS.

mee een mechanisme dat vooral hoogopgeleide vrouwen helpt om hun maatschappelijk succes te optimaliseren. Niet alleen vormen zij zo een nieuwe stedelijke elite, ze vormen ook de gezinnen met de meeste kans op maatschappelijk succesvolle kinderen.

Emancipatie en urbanisatie gaan door. De sortering die in onze analyse zichtbaar is komt ten goede aan de bevolkingssamenstelling en het imago van de stad. Maar er is ook een risico voor de dunbevolkte streken van Nederland. Ze kunnen juist achterop raken als ze blijvend talent verliezen aan de stad. Als de steden inderdaad de beste kansen bieden, zou daarmee op den duur de kwaliteit van leven in plattelandregio's kunnen afnemen.

Jan Latten, Universiteit van Amsterdam en CBS, e-mail: j.j.latten@uva.nl; jlt@CBS.nl

Marjolijn Das, CBS en Universiteit van Amsterdam, e-mail: m.das@CBS.nl

Foto: Roel Wijnants/Flickr

